

וכל גבולך לאבני חפץ

מרביץ בפרק אננין ויסגריין ספירי

1 ענייה סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ בפרק אננין ויסדתיך בספירים: יב ושמתי כדכד שמשתיך ושעריך לאבני אקדח וכל-גבולך לאבני-חפץ: יג וכל-בניך למודי ה' ורב שלום בניך:

יד בצדקה תכונני רחמי מעשק פי-לא תיראי וממחתי פי לא-תקרב אליך: טו הן גור וגור אפס מאותי מי-גר אתך עליך יפול: טז הנה אנכי בראתי חרש נפח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל: יז כל-כלי יוצר עליך לא יצלח וכל-לשון תקום-אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאם-ה':

א הוי כל-צמא לכו למים ואשר אין-לו קסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא-קסף ובלוא מחיר יין וחלב: ב למה תשקלו-קסף בלוא-לחם ויגיעכם בלוא לשבעה שמעו שמעו אלי ואכלו-טוב ותתענג בדשן נפשכם: ג הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים: ד הן עד לאומים נתתיו נגיד ומצוה לאמים: ה הן גוי לא-תדע תקרא וגוי לא-ידעוך אליך ירוצו למען ה' אלקיך ולקדוש ישראל כי פארך: (ישעיהו נד, יא - נה, ה, הפטרת הנחמה השלישית)

2 "עניה סוערה" - על ירושלים יאמר שהיא כעניה מרעדת כמרוח סערה ואין מי לנחמה. (מצודת דוד)

3 "סוערה" - שלבה סוער ברובי צרות "מרביץ בפרק" - רוצף רצפתך מאבני נופך "כדכד" - מין אבן טובה "שמשותיך" - לשון שמש חלונות שחמה זורחת בהן ועושין כנגדו מחיצה בימיני זכוכית צבעים לנוי ומדרש תהילים פותר שמשותיך ושמש ומגן (תהלים פד) שיני החומה "לאבני אקדח" - אקדח לשון קדחי אש והם מין אבנים טובות בוערות כלפידים ויש פותרין לשון מקדח אבנים גדולות שכל חלל הפתח קדוח בתוכו והמזוזות והמפתן והסף כולן מתוך האבן הם. (רש"י)

4 "ושמתי כדכד", הוא אבן שוהם (לקבלת חז"ל) יהיו "שמשותיך" החלונות "ושעריך" יהיו "מאבני אקדח" (והמכוון כי האבן נפך היה אבן יהודה והוא אות המלוכה, והאבן ספיר היה אבן יששכר, והוא אות החכמה והתורה, שני אלה ייסדו את הבנין, כתר מלכות וכתר תורה, אבן שוהם היה אבן יוסף והוא אות ההצלחה והעושר זה יהיה חלון השמש, אות כי השמש תריק להם מגד תבואות שמש עושר והצלחה, אבן אקדח היה אבן לוי, אות העבודה זה יהיה השער, זה השער לה' צדיקים יבואו בו, "וכל גבולך יהיה לאבני חפץ", (כי אבני יתר השבטים יוקבעו ביתר מקומות הבנין, וכלל ג"כ הכוונה שכל השבטים יתאחדו אז ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד),

והנה המחלוקת והפירוד במדינה יתהווה עפ"י ארבעה סבות, שנים פנימים, ושנים חיצונים, הפנימים הוא. (א) על ידי העוני, וע"ז הקדים רוב העושר וההצלחה שיהיה להם.

(ב) יהיה ע"י מחלוקת באמונה וכתות שיתחלקו בהדת, כמו שהיה בבית שני, שעמדו אז הצדוקים וביתוסים, ועל זה אמר "וכל בניך יהיו למודי ה'", שיקבלו הלימוד והאמונה מה' עד שלא יהיה מחלוקת ביניהם בדברים כאלה, וממילא ורב שלום בניך.

עוד יעמדו שני אויבים מבחוץ כענין הזה.

(א) עושקים בעבור הממון.

(ב) אויבים הבאים על הנפשות,

על זה אמר בצדקה תכונני", הבנין שהזכרתי שתבנה ציון מאבני חפץ, גמר הבנין יהיה על ידי הצדקה שהם המע"ט בין אדם למקום, שבזכותה תמלט ג"כ משני מחריבים הבאים מבחוץ. (מלבי"ם)

5 "הן עד לאומים", את דוד שהוא זרעו היוצא מחלציו שעמו כרתי את הברית שהוא המשיח הזמנתי: (א) שיהיה עד ומתרה אל לאומים להתרות במ שישבו אל האמונה האמתית. (ב) שיהיה נגיד ומצוה לאומים בדברים שבין עם לעם. (מלבי"ם)

6 "לכו למים" - לתורה. (רש"י)

7 "ואכלו טוב" - כן יקרא חכמת התורה כמ"ש כי לקח טוב וגו' תורתי אל תעזבו (משלי ד) "ויגיעכם" - למה תתנו הון הבאה ביגיעה בעבור דבר שאין משביע ועל החכמות הנכריות יאמר וכפל הדבר במ"ש "שמעו וגו'" - ללמוד חכמת התורה. (מצודת דוד)

8 "הנאמנים" - ענין דבר המתקיים. (מצודת דוד)

9 אמר רבי ברכיה אף כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן והקב"ה השיבה כהוגן שנא' (הושע ו, ג) ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויבוא כגשם לנו אמר לה הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם שנאמר (הושע יד, ו) אהיה כטל לישראל ועוד שאלה שלא כהוגן אמרה לפני רבש"ע (שיר השירים ח, ו). שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך א"ל הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים נראה ופעמים אינו נראה אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם שנאמר (ישעיהו מט, טז) הן על כפים חקותיך. (תענית ד, ע"א)

10 עוד אמרו שם (תענית): "ועוד שאלה שלא כהוגן, אמרה לפניו: רבונו ש"ע, 'שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך' (שיר השירים ח, ו), אמר לה הקב"ה: בתי, את שואלת דבר שפעמים נראה ופעמים אינו נראה, אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם, שנאמר: 'הן על כפים חקותיך' (ישעיהו מט, טז)", ומאמר ויכוח זה ג"כ יתבאר קרוב לדרך המאמר הקודם, אלא שהוא עסוק במקצע אחר.

ונבאר תחילה ענין "כחותם על לבך" ו"חותם על זרועך". הנה נודע כי להשי"ת יש סוד עם ישראל והנהגתם, ולו ית' נתכנו עלילות (עפ"י שמואל-א ב, ג) ומנהיג בחכמתו בסיבובים גדולים שיבא אל תכלית הנכבדה המכוונת ממנו ית'. וכשישראל נושאים עין להסתכל בעוצם התכלית הגדולה ההיא, אע"פ שאין מכירים אותה בפרטיותה, מ"מ ודאי נקל להבין כי היא גדולה וקדושה עד אין חקר, ומאחר שכל תכלית יש לה אמצעים, ע"כ ישנן ודאי פעולות מיוחדות גדולות שהן מיוחדות לסבב את התכלית הגדולה הזאת. ומתוך עוצם התשוקה אל זו התכלית, ישראל מבקשים שיכין השי"ת את דרכיו באופן שנהי' קולעים אל זו התכלית ונשיג אותה. גם אנו מבקשים שנהי' אנחנו מסייעים אל הפעולות הגדולות שהן מסבבות את זו התכלית.

והפעולות הגדולות הן הכלליות ודאי, שע"י פעולה כוללת מתראה התכלית איך היא מתקרבת עי"ז, אבל הפעולות הקטנות הפרטיות א"א לאדם להשיג איך הן עולות כולן אל התכלית הכללית. והנה הזרע היא מיוחסת אל הכח הכללי, לכללי פעולות, והכפים הן מיוחסות אל הפעולות הקטנות הפרטיות. והנה טבע החשק הוא תמיד להיות קרוב אל התכלית דהיינו להשיג את התכלית במדעו, ולעשות הפעולות הכוללות שבעיניו יראה איך התכלית יוצאת מהן, כי על אהבת תכלית טובה א"צ חכמה ולא סבלנות, ועיקר הסבלנות הוא לסבול את טורח כל האמצעים הקטנים והרחוקים כדי שיבא אל התכלית.

והנה התכלית העליונה היא סוד נסתר לא יתגלה כ"א לעתו, גם הפעולות הגדולות שמסבבות את התכלית בגלוי ג"כ לפרקים הן מתגלות, ועל זה אין לבנות בנין השתדלותו ושיתופנו בעסק התכלית. אבל הקב"ה רוצה בכבודו, ומסר באמת בידינו הכח להביא את התכלית שצפן לנו, אבל לא שנחכה רק על הפעולות הכוללות כ"א בכל פעולה פרטית

של שמירת התורה והמצוה בזה נתקרב אל התכלית ונקרב את ישועתנו, וכל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול (סוטה ח, ב).

וזהו ששאלה כנס"י שלא כהוגן לאמר: "שימני כחותם על לבך", הכונה שאשיג בשכלי התכלית הצפונה בלבך מעיני, "כחותם על זרועך" שאצליח במעשי לעשות הפעולות הכוללות המביאות לידי תכלית זו. אמר לה: "בתי, את שואלת דבר שפעמים נראה", גילוי התכלית א"א כ"א בהיות בעולם אנשי רוח הראוים לזה, וכן הפעולות הכלליות לא בכל עת יזדמנו, "אבל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם", כי כל

הפעולות הפרטיות של כל המצות כולן וכל המדות הטובות שע"פ התורה, קשרתין בלולאות שיביאו כולן את התכלית שאתה נוסד עליה. וז"ש: "הן על כפים" דהיינו על פעולות הפרטיות שבפעל כפים בתורה ובמצות, "חקתיך", "חומתיך" (ישעיהו מט, טז) ובנייך אינם באים אלי מזמן לזמן בזכרון באופן שאסתפק רק בפעולות הכלליות שהן באות לפרקים, אבל הם "נגדי תמיד" (שם) ותמיד אני עסוק בבנינם, והם נבנים ע"י פועלי כפים הפרטיות שלך במצותי של תורה. לכן אל תבקש דוקא גדולות וכלליות, כי כל הדברים הקטנים הם תמידים ומועילים לתכליתך, כל פרוטה של צדקה, כל לימוד תורה, כל תפילה הגונה וכל מדה טובה שבכל אדם מישראל, הם מקושרים בקשר גדול לבנות את בית ישראל. וזו התכלית אפשר לך השגתה ג"כ ע"י בחינת טל מאת ד', בהכנעה ג"כ, לא דוקא בבקשת גדולות המשיאות לקטרוג, כי "בשובה ונחת תושעון" (שם ל, טו). (מאורות הרא"ה לירח האיתנים, דרשות לשבת תשובה, ג)

11 וי"ל שזהו ענין ציון וירושלים, כי מחצב קדושת הנפשות ודאי היא ירושלים של מעלה, וי"ל כיון שכח הבחירה שמתגדל אח"כ הוא יותר נפלא ודאי מכח המתנה שבתחילת יצירת הנפש, שהוא כערך הכנה לגבי תכלית, א"כ נחשבת רק כנקודה וציון לדרך קודש של ירושלים של מעלה, ע"כ אין עולים בירושלים של מעלה כ"א המזומנים לה, כפי קדושת הבחירה ויתרונה. ופרטי החכמה הגלוי, שייך במקום בחירה, ע"כ ירושלים מצוינת בחכמה, וציון היא הנקודה שמתעלית ביתר שאת לפי התגברות הבחירה לטוב. ע"כ העבודה בציון שייך כי הקב"ה בחר בעבודת ישראל מכל העמים, כי תיקן מתחלה נפשותיהם לזה התכלית, וכמש"כ "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו". וזש"כ "כי מציון תצא" ענין הפנימי שהיא תורה ביחוד, שאין זה בגילוי, "ודבר ה' כי דיבור בא מהעלם אל הגילוי זהו מירושלים. וענין הבחירה מצד הסגולה תלוי בציון כדכתיב "כי בחר ה' בציון". (מאמרי הראיה, סגולת ציון וירושלים ב)

12 "ציון" ו"ירושלים", הן זו אצל זו, מאז מראשית תולדותנו התבלט שם ציון אצל ההבטאה של מלכותנו כחנו העולמי שהוא הנהו גם כן ודאי קדוש מצד עצמו והוא משמש את כל המטרות הקדושות של עמנו שהוא הוה ויהיה לעד ממלכת הכהנים וגוי הקדוש של העולם כולו.

אמנם "ירושלים" מבטאת בהבלטתה את המטרה של קדושתנו מצד עצמה בתור המגמה היותר גבוהה באידיאליותה של הויתנו הישראלית, בעד עצמנו ובעד האנושיות כולה, המקום של בית המקדש, בית תפלה העתידי של כל העמים, המקום שבו ישבו הסנהדריה הגדולה אשר ממנה יצאה ותצא תורה לכל ישראל, זה מציין השם "ירושלים". העולם הכשר הישראלי כולו, הוא מעולם עמוק מאד מקושר עם המטרות הקדושות, הוא אלהי ברעיוניו קדוש בעוצם אמונתו, אומתנו בטאה באחוליה העמוקים, בתפילותיה הקדושות לשיבת השכינה "לציון", דוקא על ידי בנין "ירושלים", על ידי קדושת בית המקדש, על ידי ההתרוממות של הקדושה האלהית עלינו ועל ידנו על העולם כולו. (אגרות הראיה ג, תתז)

בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם

(תהלים, קטז)

בְּתוֹכְכִי מִצְרַיִם

(תהלים, קלה)

13 ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה -- דבר אחר: ה' יראה -- אברהם קרא אותו יראה, שנאמר: ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, שם קרא אותו שלם, שנאמר (בראשית יז): ומלכי צדק מלך שלם. אמר הקב"ה: אם קורא אני אותו יראה, כשם שקרא אותו אברהם, שם אדם צדיק מתרעם. ואם קורא אני אותו שלם, אברהם אדם צדיק מתרעם, אלא הריני קורא אותו ירושלים, כמו שקראו שניהם, יראה שלם ירושלים.

ר' ברכיה בשם רבי חלבו אמר: עד שהוא שלם, עשה לו הקדוש ברוך הוא סוכה והיה מתפלל בתוכה, שנאמר (תהלים עו): ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון. ומה היה אומר? יהי רצון שאראה בבנין ביתי. ה' יראה, בנוי ומשוכלל לעתיד לבא, כענין שנאמר (תהלים קב): כי בנה ה' ציון נראה בכבודו. (בראשית רבה, וירא, נו, י)

14 "וַיַּעֲמִידָהּ לַיעֲקֹב לְחֶק, לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם". הַחֶק הַמְּטָבֵעַ בְּעֵצִים הַדָּבָר הַמְתְּהִיָּה, הוּא נוֹתֵן לוֹ אֶת הַבְּטָחָה שֶׁל הַעֲמִידָה הַתְּדִירִית, הַקְּשׁוּרָה בְּדָבָר עֲצָמִי, שֶׁהוּא יוֹתֵר אִיתָן מִהַקְּשֵׁר שֶׁל דָּבָר מְקָרִי. (הרב קוק, ארץ חפץ, פרק א, ארץ ישראל והאומה הישראלית)

15 הַשְּׁבוּעָה הַזֹּאת, הַמְקַשְׁרֶת עִם הָאָרֶץ, נְעֻשְׂתָה לְתוֹכָהּ עֲצָמִית קְבוּעָה בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁמִּמֶּנּוּ עָבַר הַדְּרָךְ בְּמַהֲלָךְ הַדְּרוֹת לְהִיּוֹת קֶשֶׁר נֶצְחִי לְאֵמָה כְּלֵה, לְיִשְׂרָאֵל עִם אָרֶץ חֲמִדָּתוֹ, אֲשֶׁר אֶהְבֵּת נֶצַח אֲלֶיהָ חֲרוּתָהּ עַל לִוּם לִבָּהּ, וְלַעֲדֵי עַד הִיא קִיָּמַת לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. (עולת ראה, חלק ראשון, עמוד רג)

16 בְּרִית עוֹלָם לֹא תִשְׁכַּח, וְלֹא תוֹכַל שׁוּם הַגְּבֵרָה חִיצוֹנִית אִו רֹחֲנִית פְּנִימִית לַעֲבֹר אֶת פִּי ד' וְלִסּוֹר מַחְקוֹתָיו חֲקוֹת עוֹלָמִים, וּמְקוֹר הַגְּבֵרָה וְהַעֲזָ, גַם זֶה שֶׁמִּתְגַּלֶּה בְּכַבִּישַׁת הַחַיִּים, מִתּוֹךְ אוֹצַר גְּבוּרַת אֵל ד' יוֹצֵר עוֹלָמִים הִיא לְקוּחָהּ. וְלִהְגִּישׁ וְלַגְלוֹת בְּחַיִּים וּבְמַעֲשֵׂה תוֹצְאָת תּוֹרָה עֲלִיוֹנָה זֹ, קְרוּאִים אֲנִי לְאוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, שֶׁיִּתְנוּצֵץ מִכָּל הָעֵבְרִים, מִכָּל מְסֻבּוֹת הַחַיִּים, מִכָּל הַבְּחִירוֹת, מִכָּל הָעֲצוֹת, מִכָּל מְשֻׁטְרֵי הַטָּבֵעַ, מִכָּל הַהִשְׁכָּלוֹת וּמִכָּל הַקְּדוּשׁוֹת, מִכָּל הַנְּסִים וּמִכָּל הַנְּפִלְאוֹת, וְהַעֲנִי הַרוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר בְּעֲצָמוֹ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָא כָּבֵד-אֲנִשׁ אֶתָּה. (אורות, ישראל ותחייתו, ט)

17 תְּכִלִּית הַשְּׁלִימוֹת הִיא שִׁיהִיו דְּרִכֵּי ד' הַטּוֹבִים כ"כ חֲזָקִים בְּטִבְעֵם בְּלֵב הָאָדָם עַד שִׁיהִיו חֲזָקִים כְּחוֹזֵק כֹּל הַכּוֹחַ הַטְּבֵעִים שֶׁהֵם בְּרִית עוֹלָם קִיִּים, וְיִהְיוּ בֵּהֶם שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת, מַעֲלַת הַחוֹפֵשׁ שְׁבֹא מִצַּד הַבְּחִירָה, וּמַעֲלַת הַחוֹזֵק כֹּל הַדְּבָר הַחֲקוּק וְקְבוּעַ בְּטִבְעוֹ, וְעַל זֶה נֹאמַר "נִתְּתִי אֶת תּוֹרַתִּי בְּקִרְבֶּם וְעַל לִבְּכֶם אֶכְתַּבְנָה" (ירמיהו לא, לב). (הרב קוק, פנקס י"ג, חו)

18 אור התכלית של אור החסד והטוב ע"י התכסיס המעשי. והם חסדי דוד שהוא עיקר התגלות המלכות בישראל, הנאמנים, שהמחשבה כשאני אחוזה במעשה יכולה היא להשתנות ואינה מתקיימת, והיא דומה למעין שמימיו מכזבים, אבל ע"י חיזוק המעשים בהנהגה העולמית נעשים הרעיונות קבועים ודומים למעין שמימיו נאמנים. ותמכין דאורייתא הם חסדי דוד הנאמנים שהם שכל טוב לכל עושיהם, עושיהם דוקא, הממשיכים במעשה כתורה וכמצוה. (גנדי הראיה, ד, זמן מתן תורתנו)

19 וכל קיבוץ מישראל בארץ ישראל, אפילו מן הנדחים שנתרחקו מן התורה והמצוה – אם ביאתם לארץ והתישבותם בה, נובעת מהכרה פנימית שאין להם שום מקום בעולם רק בארץ ישראל, הרי זה בנין ירושלים, ויש תקוה גדולה שתצמח מזה ישועה גדולה לישראל, וסוף כל סוף יגיעו גם אלו הנדחים לידי הכרה גמורה במי שאמר והיה העולם, ויבינו כי רק ה' לבדו הוא בונה ירושלים, וזהו "בונה ירושלים ה', נדחי ישראל יכנס" (תהלים, קמז, ב) שאפילו בזמן שיהיה כינוס של נדחים מישראל גם אז "בונה ירושלים ה'".

וכאשר מתאחזים ישראל בארץ הקודש, בעבודת האדמה, חרישה, זריעה ונטיעת אילנות, מעלים הם בזה את כל העולם כולו ואת כל עמי התבל למעמד יותר תרבותי, והוא מעין התועלת של חג הסוכות שמועיל לכל העולם ולכל האומות, ולכן מרגישים הצדיקים במושבות ארץ הקודש את ריח חג הסוכות המתגלה בזהרו בעיר הקודש ירושלים. ואלו הצדיקים שבאו לארצנו הקדושה לשם בסוס הרחבתה ולשם גאולה ובנין, זכו שתנוח עליהם רוח הקודש והופעה ממרומים, אולם אלה שבאו רק לשם השתלמות בלבד, אע"פ

שכוונתם רצויה, זכו למה זכו, אבל להופעה של רוח הקודש
לא זכו, שכן הופעת רוח הקודש באה דוקא על ידי ארץ
ישראל, ארץ הנבואה, וקדושת הארץ מתגלה דוקא על ידי
הרחבתה, גאולה ובנינה.
(הרב חרל"פ, מעיני הישועה, שערי ארץ ישראל, מא)

ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים

(הם חסדי דוד)

שהוא עיקר הגאולה האמיתית בישראל

הנאמנים שהמתחשבה כשאינה אחוזה במעשה

יכולה היא להשגנוג ואינה מגרייג

והיא דומה למעין שמימי מכזבים

אלה ע"י חיזוק המעשים בהנהיג העולמי

נעשים הרעיונות קבועים ודומים למעין שמימי נאמנים